

Arkadiusz Tuziak

Politechnika Rzeszowska

PROJEKT *FORESIGHT* W PERSPEKTYWIE REGIONALNEJ STRATEGII INNOWACJI

1. Wstęp

Rozwój społeczno-gospodarczy przebiegający w warunkach radykalnych i szybkich zmian wymaga otwartego i elastycznego myślenia o przyszłości. W sytuacji niepewności co do roli i znaczenia poszczególnych czynników determinujących tempo i kierunek procesów rozwojowych, rutynowe metody prognozowania i planowania są niewystarczające, aby zrozumieć przyszłość i odpowiednio się do niej przygotować. Konieczny zatem jest nowy sposób podejścia do wyzwań przyszłości. Takim sposobem zrozumienia i zarazem kształtowania przyszłości jest *foresight*, polegający na ukierunkowanym, systematycznym gromadzeniu wiedzy o przyszłości i jej optymalnym wykorzystaniu w procesie budowania średnio- i długoterminowych wizji [1].

Foresight to wielowariantowe myślenie o przyszłości oraz tworzenie warunków pozwalających urzeczywistniać pożądaną model zmian. Jest to zatem szczególne połączenie badań i działań, którego istota polega na:

- ustrukturyzowanym antycypowaniu i projektowaniu długoterminowego rozwoju społecznego i technologicznego i związanych z nim wymagań,
- analizie wielu zróżnicowanych czynników przy użyciu interdyscyplinarnego podejścia i z pomocą zespołu ekspertów z różnych dziedzin,
- zastosowaniu partycypacyjnych metod dyskusji, analizy i badań angażujących szerokie grono uczestników: naukowców, przedsiębiorców, polityków, przedstawicieli organizacji okołobiznesowych, pozarządowych, zawodowych itp.,
- interaktywnym podejściu do tworzenia nowych sieci społecznych powiązań,
- tworzeniu konsensusu między najważniejszymi siłami, instytucjami i osobami wokół strategicznych wizji przyszłości [3, s. 8-9].

Metodologia foresightu jest w fazie kształtowania się. Zakres praktycznej weryfikacji stosowanych metod i procedur jest jeszcze niewielki. W przedsięwzięciach typu *foresight* stosuje się zestaw kilku, często twórczo modyfikowanych metod badań nad przyszłością. Wśród tych metod można wyróżnić:

- metody ilościowe, polegające na liczbowym przedstawieniu przyszłego rozwoju w postaci ekstrapolacji trendów; zawierają one prognozy i wykorzystują techniki symulacyjnego modelingu,
- metody jakościowe, które stosuje się wtedy, gdy główne trendy rozwojowe trudno zidentyfikować za pomocą wskaźników i w związku z tym wykorzystuje się różne formy kreatywnego myślenia, np.. „burzę mózgów”,
- metody eksploracyjne, obierające za punkt wyjścia aktualną sytuację i na tej podstawie wyznaczające trendy i możliwe scenariusze przyszłości; poprzez te metody szuka się odpowiedzi na pytanie o konsekwencje możliwych wydarzeń,
- metody normatywne, obejmują kreowanie wstępnego kształtu pożądanej przyszłości lub kilku jej wariantów; następnie analizuje się, jak przyszłość może ewoluować lub nie z aktualnej sytuacji, jak można osiągnąć pożądany cel lub jak można uniknąć zagrożeń.

Podejście do przyszłości zgodne z założeniami myślenia foresightowego zawiera w sobie kilka kluczowych elementów. Po pierwsze uwzględnia się możliwość „wielotorowości” rozwoju, nie ogranicza się do jednego scenariusza przebiegu wydarzeń, ale przyjmuje się wiele alternatyw i wariantów przyszłości. Po drugie dąży się do pogłębienia zrozumienia aktualnych procesów wyznaczających kształt przyszłości oraz przygotowuje się na nowe zjawiska, wyzwania, trendy, nagłe zwroty sytuacji itp. tak, aby „wyprowadzić przyszłość”. Po trzecie przyjmuje się, że nie jest możliwe precyzyjne przewidzenie przyszłości, która – z natury rzeczy – zawiera w sobie wiele niewiadomych, ale powinno się ją w sposób optymalny kreować (wpływać na nią), dzisiaj podejmując określone działania.

Problematyka przyszłości, na którą zorientowany jest *foresight* ma zasadnicze znaczenie z punktu widzenia kwestii bezpośrednio lub pośrednio związanych z innowacjami. Działania innowacyjne w każdej sferze – produkcyjnej, społecznej, ekonomicznej itd. – są zawsze zorientowane na przyszłość. Innowacje często wiążą się z ryzykiem i niepewnością co do ostatecznych rezultatów ich wdrażania. Ustrukturyzowana, głęboka wiedza o przyszłości gromadzona i przetwarzana z wykorzystaniem metod foresightu może sprzyjać aktywności innowacyjnej, ograniczając obszary niepewności i ryzyka. Zarówno bieżące, jak i strategiczne decyzje dotyczące charakteru, zakresu i kierunków działań innowacyjnych oparte są na informacjach dotyczących przyszłości, w szczególności możliwych scenariuszy rozwoju sytuacji, nowych wyzwań, trendów, szans, zagrożeń itp. Bardzo istotny, praktyczny wymiar powiązań między foresightem i innowacjami to tworzenie sieci relacji, wypracowanie „prorozwojowego konsensusu” wśród regionalnych podmiotów – przedsiębiorstw, uczelni, instytutów badawczych, organizacji publicz-

nych, struktur administracji – oraz uruchomienie skutecznego mechanizmu współpracy między nimi na rzecz innowacji.

2. *Foresight* i RSI – wzajemne zależności i implikacje

Foresight, jako proces tworzenia średnio- i długoterminowej wizji przyszłości i podejmowania działań uwzględniających specyficzne czynniki rozwoju danego układu terytorialnego, może odgrywać istotną rolę w kształtowaniu polityki regionalnej zorientowanej na wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarczej regionu.

Regionalna strategia innowacji i *foresight* mają wiele punktów stycznych i nawiązane są do osiągania podobnych celów. Najważniejsze cechy wspólne obu przedsięwzięć to kompleksowa i usystematyzowana analiza sytuacji w regionie, tworzenie sieci aktywnie działających na rzecz innowacji podmiotów oraz dążenie do podnoszenia efektywności działań praktycznych. Elementem, który w sposób najbardziej widoczny odróżnia projekty RSI od projektów *foresight*, jest perspektywa czasowa, do jakiej się odnoszą. Horyzont czasowy w przypadku *foresightu* jest wyraźnie dłuższy niż w RSI i wynosi zwykle 10-15 lat. Działania w zakresie *foresightu* i RSI to kolejne etapy (sekwencje) tego samego procesu rozwojowego, jedno wynika z drugiego i jedno po drugim następują [5, s. 69-77]. Ciąg sekwencyjnych działań rozpoczynają pracę w ramach projektu RSI, których głównym celem jest diagnoza stanu gospodarki w regionie, zbudowanie systemu innowacji, wyznaczenie strategicznych kierunków (obszarów) rozwoju i sposobów urzeczywistnienia przyjętej wizji przyszłości regionu. Na etapie tworzenia RSI rozpoczyna się budowanie sieci partnerów poprzez zróżnicowanie i intensyfikację kontaktów na płaszczyźnie zarówno formalnej, jak i nieformalnej. Ma to kluczowe znaczenie dla osiągnięcia konsensusu, podniesienia spójności i efektywności działań. Wspólna perspektywa w wymiarze przestrzennym, społecznym i aksjonormatywnym (kulturowym) przyczynia się do stworzenia atmosfery zaufania – niezbędnego elementu kapitału społecznego, którego poziom w dużym stopniu decyduje o powodzeniu przedsięwzięć w sferze ekonomicznej [2].

Kiedy – w wyniku prac nad RSI – powstanie dynamiczna sieć partnerskich relacji i powiązań następuje moment, w którym powinien zostać uruchomiony *foresight* regionalny jako efektywne narzędzie tworzenia długoterminowych wizji rozwoju regionu i wyznaczania zakresu i charakteru bieżących działań. Te charakteryzujące się ciągłością działania podlegają ocenie i monitorowaniu. Jednocześnie w wyniku rosnącej dynamiki układu podstawowych elementów *foresightu* – antycypacji, partycypacji, sieci, wizji i akcji – jest wzmacniany i rozszerzany system wzajemnych relacji i powiązań oraz ugruntowywany konsensus społeczny.

Kolejny etap realizacji koncepcji rozwoju znowu koncentruje się na projekcie RSI. Wypracowane w jego ramach narzędzia, głównie w postaci projektów, wykorzystuje się w realizacji przedsięwzięć mających na celu podniesienie poziomu

innowacyjności i konkurencyjności regionalnej gospodarki. Oczekiwanym rezultatem powinno być w tym wypadku – zgodnie z dominującymi współcześnie trendami rozwojowymi – urzeczywistnienie, na poziomie regionu, modelu gospodarki i społeczeństwa opartych na wiedzy. Jest to oczywiście trudny i długotrwały proces, który w skali kraju jest dopiero w początkowej fazie, a jego dalsza realizacja nie wydaje się możliwa bez skutecznego wdrożenia systemowych rozwiązań polityki państwa w zakresie innowacji i edukacji [6, s. 59-69].

Nie ulega wątpliwości, że z punktu widzenia efektywności rozwoju zorientowanego na aktywne kształtowanie przyszłości pożądane jest łączenie działań RSI i foresightu. Można wskazać przynajmniej kilka istotnych powodów przemawiających za wzajemnie korzystnym, „odśrodkowo wzmacniającym” zintegrowaniem obu przedsięwzięć.

W projektach RSI z reguły zarysowana jest wizja przyszłości, ale większość z nich skupia się na aktualnej sytuacji i najważniejszych bieżących problemach regionalnego systemu innowacji. W takiej perspektywie diagnostycznej często trudno znaleźć i czytelnie zdefiniować zakres i charakter optymalnych rozwiązań. Myślenie właściwe dla podejścia foresightowego umożliwia natomiast analizę (prześledzenie) kierunku i tempa ewoluowania tych problemów w takim horyzoncie czasu, w którym ich rozwiązanie stanie się praktycznie możliwe.

Usystematyzowane i konsekwentne korzystanie z metod badania przyszłości z reguły nie było podstawą opracowania projektów RSI. Nieodłącznym i zasadniczym elementem projektu *foresight* są natomiast pogłębione studia nad przyszłością wykorzystujące całą gamę metod o charakterze zarówno ilościowym, jak i jakościowym. Zastosowanie odpowiednich metod ma doprowadzić do zrozumienia praw rozwoju i postępu dotyczących kształtu przyszłości i dostarczyć alternatyw w postaci kilku scenariuszy przebiegu zdarzeń i rozwoju sytuacji.

W przypadku foresightu długi horyzont czasu ma istotne znaczenie i ogólnie pozytywny wpływ na praktyczne wypracowanie strategicznego konsensusu. Przyczynia się do tonowania i łagodzenia ewentualnych konfliktów i napięć mogących pojawić się w kontekście rozpatrywania zasadniczych, a zarazem spornych problemów i kwestii. Długoterminowa perspektywa realizacji wspólnych przedsięwzięć ułatwia współpracę między lokalnymi interesariuszami, sprzyja wypracowaniu wspólnego stanowiska i budowaniu trwałego partnerstwa na rzecz nowoczesnego, zrównoważonego rozwoju regionu. *Foresight* jest bardzo dobrą płaszczyzną kontynuowania i wzbogacania dialogu oraz współdziałania, zapoczątkowanego w trakcie prac nad RSI, między najważniejszymi podmiotami regionalnego systemu innowacji – przedsiębiorstwami, szkołami wyższymi, ośrodkami B+R, instytucjami wspierania przedsiębiorczości, organami administracji publicznej.

Przeprowadzone na potrzeby RSI badania uwarunkowań rozwoju regionalnego w kontekście systemu innowacji miały z reguły zawężoną perspektywę. Koncentrowały się one głównie na obszarze technologii. Tylko w niektórych przypadkach, jak np. w RSI województwa podkarpackiego uwzględniono problema-

tykę świadomości i postaw innowacyjnych przedstawicieli administracji publicznej [7]. Projekt *foresight* uzupełnia i rozszerza pole zainteresowań wyznaczone przez prace nad RSI, określa szczegółowo i kompleksowo atuty i szanse rozwojowe regionu jako dynamicznego, tzn. wchodzącego w relacje zewnętrzne, układu terytorialnego. Taka perspektywa ukazania potencjału rozwojowego jest pomocna w podejmowaniu decyzji o strategicznym znaczeniu dla regionu i pozwala określić jego rolę i miejsce w szerszym kontekście międzyregionalnych i międzynarodowych powiązań.

Zarówno w projekcie *foresight*, jak i w projekcie RSI poziom operacyjny ma kluczowe znaczenie. Stosuje się w nich konkretne wskaźniki (miary) pozwalające ocenić jakość i poziom infrastruktury innowacyjnej. Regionalna polityka innowacyjna jest wpisana w kontekst polityki regionalnej jako całości, w której występuje wiele innych segmentów, jak np. polityka gospodarcza, polityka rynku pracy, polityka oświatowa itd. Podejście foresightowe uwzględnia wszystkie poziomy i obszary polityki regionalnej oraz mierniki ich oceny, lokując innowacyjność w szerszej perspektywie wzajemnych i dynamicznych powiązań między poszczególnymi elementami polityki regionalnej.

W praktyce istnieją dwa sposoby łączenia projektu *foresight* i RSI. Pierwsza możliwość polega na tym że, *foresight* może być podjęty po zakończeniu projektu RSI. Stanowi wtedy jego swoistą kontynuację i uzupełnienie, wydłuża zarazem perspektywę czasową regionalnego systemu innowacji, przyczyniając się do stworzenia całościowej wizji długofalowego rozwoju gospodarczego regionu. Możliwe jest też prowadzenie projektu *foresight* i RSI równolegle jako przedsięwzięć całkowicie zintegrowanych lub przebiegających osobno, ale na zasadzie współzależności. Stwarza to szansę wykorzystania sieci relacji i powiązań między regionalnymi partnerami zaangażowanymi w RSI i „spożytkowania” społecznej energii i wiedzy na potrzeby projektu *foresight*.

Niezależnie od przyjętego wariantu łączenia projektów *foresight* i RSI, zawsze jest to przedsięwzięcie dające możliwość zintensyfikowania rozwoju, ukazujące alternatywne scenariusze w tym zakresie i w związku z tym pozwalające lepiej przygotować się zarówno na zagrożenia, jak i szanse rysujące się w dalszej przyszłości.

3. Wybrane obszary aktywności w zakresie projektu *foresight* dla regionu Podkarpacia

Foresight regionalny w odniesieniu do województwa podkarpackiego może być skutecznym narzędziem, za pomocą którego możliwe będzie określenie działań niezbędnych do stabilnego, nowoczesnego rozwoju regionu, z uwzględnieniem alternatywnych scenariuszy i wizji przyszłości. Punktem wyjścia w planowaniu foresightu regionalnego powinny stać się charakterystyki, diagnozy, opisy regionu i analizy SWOT przeprowadzone na potrzeby RSI [4]. Uwzględ-

niając ich zakres i charakter oraz zawartość merytoryczną, należy stwierdzić, że z punktu widzenia obecnych i przyszłych przeobrażeń kluczowe znaczenie ma lepsze wykorzystanie potencjału rozwojowego regionu w wymiarze ekonomicznym i ludzkim w kontekście dominujących trendów rozwojowych stymulowanych przez proces globalizacji.

Kierunek zmian, jaki się w perspektywie współczesnych tendencji zarysowuje, to transformacja gospodarki regionu w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. Z punktu widzenia nowoczesnego rozwoju celem w wymiarze strategicznym powinno być wykreowanie „rdzenia technologiczno-kulturowego” (RT-K), który będzie generatorem i katalizatorem zmian w przyszłości. RT-K to dynamiczny układ o strukturze sieciowej: instytucji, organizacji, interakcji i prorozwojowych nastawień społecznych. Z jednej strony jest to zatem „twarda sfera” firm *high-tech*, instytucji badawczo-rozwojowych, specjalistycznych centrów transferu wiedzy, technologii i innowacji itp. Z drugiej „miękką strefą” budowania kultury innowacyjnej społeczeństwa, podnoszenia poziomu otwartości na zmiany, tworzenia społeczeństwa uczącego się (informacyjnego i informatycznego), kształtowania umiejętności optymalnego „oswajania rzeczywistości” i twórczego reagowania na zmiany.

Tworzenie i – w perspektywie – sprawne funkcjonowanie RT-K to złożony proces oparty na konsensusie i efektywnym wsparciu ze strony administracji rządowej i samorządowej. W ten proces muszą być zaangażowani główni aktorzy regionalni, a zatem, obok administracji publicznej, także przedsiębiorstwa, placówki naukowo-badawcze, szkoły wyższe, instytucje otoczenia biznesu (agencje rozwoju, stowarzyszenia na rzecz przedsiębiorczości, fundacje, instytucje finansowe itp.), instytucje edukacyjno-szkoleniowe zróżnicowane co do treści i form oddziaływań edukacyjnych.

Rdzeń technologiczno-kulturowy, będący stymulatorem innowacyjności w wymiarze technologicznym, organizacyjnym i społecznym, powinien z czasem stać się polem „sprzężonych oddziaływań” modernizacyjnych, gwarantem stabilnego rozwoju i budowania gospodarki i społeczeństwa opartych na wiedzy.

Uwzględniając w scenariuszach rozwoju globalne trendy do budowania gospodarki opartej na wiedzy (GOW), można zaproponować realizację projektu: „Fore-sight w społeczności Podkarpacia: innowacyjne społeczeństwo wiedzy”.

Idea projektu to planowe, wzmożone, wszechstronne i długofalowe działania informacyjno-szkoleniowo-edukacyjne skierowane do społeczeństwa. Uświadamianie na każdym etapie, że osiągnięcie sukcesu (w danej dziedzinie) nie jest końcem, ale kontynuacją i impulsem do dalszych działań. Sukces „nie lubi” stagnacji i zastoju. System społeczno-ekonomiczny, w którym funkcjonuje współczesny człowiek, nagradza poszukujących, twórczych i otwartych na zmiany. Takie aktywne postawy należy kształtować w toku kompleksowych oddziaływań o szeroko rozumianym charakterze edukacyjnym. Należy wdrażać do innowacyjnego myślenia, umiejętnego wykorzystania wiedzy i informacji. W tym zakresie można zidentyfikować trzy płaszczyzny działań:

1. Tworzenie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego poprzez upowszechnienie dostępu do Internetu i interaktywne wykorzystanie wiedzy i możliwości, jakie stwarza sieć.

2. Przygotowanie oferty programowej w systemie kształcenia, np. na poziomie studiów wyższych przedmiot (fakultet, moduł programowy itp.): społeczeństwo wiedzy – teoria i praktyka; kultura innowacji itp.

3. Tworzenie systemu ciągłej edukacji pozaszkolnej – kursy, szkolenia wykłady itp. – zorientowanego na kształtowanie afirmatywnych postaw wobec zmian, pobudzanie „głodu informacji i wiedzy”.

Należy dążyć do zbudowania efektywnego systemu praktycznego wykorzystywania wiedzy w celu osiągnięcia stanu optymalnego zaspokojenia potrzeb społeczno-ekonomicznych regionu. Uruchomienie spójnego i wielopoziomowego systemu działań foresightowych i innowacyjnych umożliwi także włączenie się w programy, przedsięwzięcia i projekty UE zorientowane na rozwój gospodarki opartej na wiedzy. Aby zrealizować *foresight* regionalny, należy skupić uczestników tej strategicznej inicjatywy reprezentujących zarówno sektor naukowo-badawczy, technologiczny, przemysłowy, jak i wszystkie inne organizacje i struktury (w tym administrację publiczną) zainteresowane i zobligowane do tworzenia scenariuszy (wizji) społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Dobrani według kryteriów merytorycznych uczestnicy projektu (eksperti, autorytety w danych dziedzinach) powinni wypracować w toku analiz, dyskusji i „kolejnych przybliżeń” wizję przyszłości. Muszą być również gotowi do odpowiednich działań, począwszy od promowania procesu foresightu, poprzez zarządzanie pożądanymi zmianami, aż do trwałej zmiany sposobu myślenia o przyszłości – jej zrozumienia i świadomego kształtowania. W *foresight* muszą być zaangażowani, kreatywni, kompetentni, otwarci, merytorycznie i organizacyjnie sprawni liderzy (agenci) zmian, w tym również przedstawiciele lokalnych i regionalnych struktur administracji publicznej. *Foresight* powinien stać się płaszczyzną integracji głównych agentów zmian oraz różnych mechanizmów (sposobów, podejść) przetwarzania wiedzy na potrzeby społecznego przewidywania i wypracowania strategicznych wizji przyszłości, urzeczywistnianych przez sekwencje zaplanowanych działań.

4. Zakończenie

Jednym z zasadniczych celów regionalnego foresightu jest rozwój zmierzający do tworzenia regionów opartych na wiedzy, czyli nastawionych na kreowanie, upowszechnianie i wdrażanie innowacji. Regionalny *foresight* nie może być zatem jednorazowym, zamkniętym przedsięwzięciem, ale działaniem ciągłym. Tę ciągłość i zarazem efektywność działań zapewnia przede wszystkim dynamiczne, interaktywne wkomponowanie foresightu w proces rozwoju regionalnego systemu innowacji.

Foresight, mając za podstawę rezultaty RSI, wykreuje długookresową wizję rozwoju regionalnego, która określi warianty polityki regionalnej i stworzy przejrzysty, opcjonalny plan regionalnej strategii innowacji. Projekt RSI natomiast, wykorzystując efekty prac foresightu, nada im „operacyjny wymiar” w postaci szczegółowego schematu działań i konkretnych projektów.

Aby osiągnąć pożądaną poziom skuteczności, działania foresightu muszą być w odpowiednim zakresie sformalizowane. Może temu służyć np. powołanie ośrodka foresightu regionalnego, którego celem będzie przygotowywanie i operacyjne opracowywanie (pod kątem konkretnych działań) strategicznie ważnych informacji dotyczących możliwości wykorzystania potencjału naukowego regionu w celu podnoszenia konkurencyjności i efektywności regionalnej gospodarki.

Literatura

- [1] *A Practical Guide to Regional Foresight, FOREN Network (Foresight for Regional Development)*, European Commission Research Directorate General, STRATA Programme, December 2001.
- [2] Fukuyama F., *Zaufanie. Kapitał społeczny a droga do dobrobytu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Wrocław 1997.
- [3] Piasecki B., *Pierwsze kroki w foresighcie*, [w:] *Regionalna strategia innowacji – foresight regionalny*, Instytut Badań nad Przedsiębiorczością i Rozwojem Ekonomicznym przy Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania, Prace Instytutu nr 1, Łódź 2004.
- [4] *Regionalna strategia innowacji województwa podkarpackiego na lata 2007-2013*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2004.
- [5] Toivonen M., *Foresight w kontekście regionalnej strategii innowacji*, [w:] *Regionalna strategia innowacji – foresight regionalny*, Instytut Badań nad Przedsiębiorczością i Rozwojem Ekonomicznym przy Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania, Prace Instytutu nr 1, Łódź 2004.
- [6] Tuziak A., *Innowacyjność w procesie budowania społeczeństwa uczącego się i gospodarki opartej na wiedzy*, [w:] *Poszukiwanie tożsamości organizacyjnej w jednoczącej się Europie*, red. L. Zbiegień-Maciąg, D. Lewicka, Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne AGH, Kraków 2004.
- [7] Tuziak A., Bobrecka-Jamro D., Tuziak B., Jastrzębska W., *Informator o wynikach badań postaw i działań administracji samorządowej i rządowej województwa podkarpackiego w zakresie innowacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.

THE FORESIGHT PROJECT IN THE PERSPECTIVE OF THE REGIONAL STRATEGY OF INNOVATION

Summary

The article undertakes the problems of the foresight project in the context of regional innovations. It shows the specificity and the essence of foresight as a new way of thinking about future, its

serious understanding and active forming. It includes the characteristics of mutual beneficial connections between foresight and regional strategy of innovation. It emphasizes the complementarities and sequences of both undertakings oriented at the future.

The practical aspect included in the article of characteristics and analysis is pointing out some areas of activities as far as regional foresight for the Podkarpacie district is concerned, which are crucial from the point of view of the modern, and balanced development of the region, at the same time constituting the lengthening of the time horizon and widening the scope of the research defined in the strategy of innovation for the Podkarpacie district.